

Rumantsch grischun puspè en il cussegl grond

La cumissiun per furmaziun e cultura vul surdar vinavant la petiziun a la regenza

■ (mc) En num da pliras vischnancas d'Engiadina e da l'Uniun dals Grischs ha Zuoz inoltrà la primavera passada ina petiziun cunter l'introducziun integrala dal rumantsch grischun en scola. Damai che na betg il cussegl grond, mabain la regenza saja competente per la publicaziun dals meds d'instrucziun en rumantsch grischun duai la petiziun vegnir spedida vinavant a la regenza. Quai è almain l'avis dalla cumissiun furmaziun e cultura dal cussegl grond che vegn presidiada da deputà *Martin Butzerin* (pps Scanvetg). La decisiun definitiva tge che capita cun la petiziun dat dentant il plenum dal cussegl grond che tracta la dumanda l'emna proxima.

Aspectativas dals petizionaris

En lur petiziun accentueschan ils Ladins che las vischnancas resp. las regiuns stoppian pudair decider en atgna competenza s'che e cu ellas vulan introducir il rumantsch grischun sco linguatg integral en scola. Era els èn dentant da l'avis che la chapientscha passiva dal rumantsch grischun duai esser obligatorica sin il stgalim superiur da tut las vischnancas rumantschas. Per garantir vinavant ina instrucziun qualifitgada en ils idioms duain ils futurs magisters vegnir instruids vinavant a moda sufficianta en ils idioms. Il chantun saja d'obligar da metter vinavant a disposiziun meds da scola actuals en ils idioms. Partend dal fatg che ils idioms furman la basa per il rumantsch, haja il chantun tenor constituziun da s'engaschar per lur manteniment e per lur promoziun, accentueschan ils petizionaris. L'access a las scolas superiuras stoppia esser garantì vinavant als scolars che sajan vegnids instruids en ils idioms. Concret muntia quai ch'ìls examens d'admissiun al gimnasi stoppian pudair vegnir absolvids en l'agen idiom. Cass cuntrari vegnessian pliras vischnancas ad introducir il tudestg sco lingua, manegian ils petizionaris.

Normaziun dal rumantsch grischun

Ils petizionaris puntueschan plinavant che il rumantsch grischun na dastga

L'introducziun dil rumantsch grischun en scola vegn a fatschentar ina ulteriura gada il cussegl grond durant la sessiun da l'emna proxima.

KEYSTONE

betg vegnir introduci volontariamain avant che la normaziun definitiva dal rumantsch grischun saja terminada. Ils magisters che instrueschan rumantsch grischun stoppian esser bain preparads ed ils meds didactics stoppian esser avant maun avant che cumenzar cun l'introducziun.

La decisiun dal cussegl grond d'edir da partir da 2005 mo pli meds da scola en rumantsch grischun e la decisiun da la regenza d'introducir il rg a moda integrala en scola hajan procurà per bleras irritaziuns e per grond dischurden en l'Engiadina.

Reacziun cuntraproductiva

Il rumantsch grischun stoppia da principi esser in instrument per promover e rinforzar il rumantsch. Cun la deci-

siun da decretar da surengiu l'introducziun integrala dal rg sco linguatg d'alphabetisaziun en scola contonschia ins dentant gist il cuntrari, en ils petizionaris persuadids. Il lungatg rumantsch vegnia tras quai indebli essenzialmain en numerusas vischnancas. Sche l'introducziun dal rg daventia realitad hajan las vischnancas difficultads da persuader magisters, cussegls da scola, geniturs e la populaziun da lingua rumantscha, tudestga ni d'auter linguatg da mantegnair il rumantsch sco linguatg da scola. La posiziun dal rumantsch vegnessia a patir s'che l'idiom vegna remplazà cun il rg. L'acceptanza dal rg en las vischnancas pertutgadas saja anc massa pitschen per che il project d'ina introducziun integrala dal rg possa reussir.

Per soluziuns flexiblas

Ils petizionaris fan valair ch'els na sajan betg cunter che singulas vischnancas ni regiuns sa decidian ord atgna voluntad d'introducir il rg. Cun ina strategia da persuasiun e pazienza contonschian ins dentant dapli che cun camonds e pass precipitads e malponderads. Ils petizionaris sa ragordan che la regenza haja rispundì l'onn 2000 a l'interpellaziun da deputà *Adrian Maissen* (pcd Foppa) ch'ella saja promta da tschertgar soluziuns flexiblas che tegnian quint da la situaziun specifica dal rumantsch en las differentas regiuns per che l'introducziun dal rg s'effectueschia sco avantatg e na betg sco dischavantatg per il rumantsch. Perquai supplitgeschan ils petizionaris da surlaschar las decisiuns corrispudentas a quels che enconuschan il

meglier las relaziuns localas, numnadain las vischnancas e las regiuns.

La petiziun è valaivla

La cumissiun predeliberanta per questa fatschenta è vegnida a la conclusiun che la petiziun saja valaivla. Tenor la constituziun federala ha scadin burgais la pussaivladad da s'adressar individualmain ni collectivamain ad ina istanza statale senza stuva'ir quintar cun dischavantatgs. Tenor dretg grischun ston las petiziuns vegnir inoltradas a scrit. Quai è succedi. Il cussegl grond ha ussa da decider s'che el vul acceptar – el rom da sias competenzas – la petiziun. Cass cuntrari prenda el simplamain cogniziun dals pissers dals petizionaris.

En competenza da la regenza

La cumissiun per furmaziun e cultura è vegnida a la conclusiun che las pretendents fatgas en la petiziun stettian en competenza da la regenza e propona perquai al cussegl grond d'enviar vinavant la petiziun a la regenza. Sia proposta argumentescha la cumissiun cun il fatg che la lescha da scola vertenta prevedia che il chantun sappia elaborar agens meds didactics ni surpigliar tals gia avant maun. Per render ils meds didactics pli bunmartgà po el conceder subvenziuns. Davart la publicaziun da meds didactics en rg haja da principi la regenza da decider. Il cussegl grond definischia angal l'autezza dals credits che vegnan mess a disposiziun per quest intent. En il rom da l'adattaziun da las estructuras e prestaziuns e da la sanaziun da las finanzas chantunalas haja il cussegl grond incumbensà la regenza, d'elavurar a partir da 2005 ils meds didactics rumantschs mo pli en rumantsch grischun.

A basa da questas decisiuns propona la cumissiun predeliberanta al cussegl grond angal da prender cogniziun da la petiziun e d'enviar quella vinavant a la regenza per che quella possa examinar ils giavischs exprimids en il rom da l'elaboraziun dil concept davart l'introducziun dal rumantsch grischun en scola. La decisiun dat il cussegl grond l'emna proxima.